

Konstantinopolyň bina edilmeginiň taryhy

Category: Kitapcy,Sözler,Taryhy ýerler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Konstantinopolyň bina edilmeginiň taryhy KONSTANTINOPOLYŇ BINA EDILMEGINIŇ BEÝANY

Ol zaman Isgender Zülkarneýin Kaýdalyň tussaglygyndan halas boldy. Isgender alaýhyssalam söz beripdi. "Hiç kime gylyç çykarmaryn, leşger ibermerin, jeň etmerin" diýip ant içdi. Soňra Kaýdafa Isgenderi goýberdi. Isgender tagtyna geldi. Emma gün-günden Kaýdafa söz berendiginiň gussasyndan horlandy. Ol "Ant içdim, name etsemkäm" diýip, Platon, Sokrat, Bukrat hekimlerden sorady. Olaryň hiç birisi Kaýdalyň beren antyna jogap tapmadı.

Isgender bu dert bilen zaryn kylyp ýören wagty Gara deňiz kenaryny seýran edip, ağaç deňzine şikar kylyp gezip ýördi. Şol wagt Isgenderiň bir gapyçy başbegi bardy. Adyna Istenbul diýerdiler. Käbirler Konstantin diýerdiler. Konstantin şikar edýän Isgenderiň ýanyна geldi. Konstantin: "Jahan soltany näme üçin hemiše ýeke gussaly, ýörir sen, maňa syryňy aýt, haýyış edýän. Mümkün men derdiň dermanyny tapyp, göwnüni şat ederin" diýdi. Isgender jogap berdi: "Eý Konstantin meniň derdime Eflatun hekim derman tapmadı. Gamly könlümi Arrestotel hem şadyýan edip bilmedi. Sen nädip meni şat etjek?" diýdi. Konstantin: "Eý Isgender şa, maňa ahwalyň aýt, mümkün men ýaly bir gul bu kynçlygyň bir ýolunu tapar. Eger höküm etseň hem, menden gowy guluň ýokdyr. Emma hiç kişini kiçi bilme, wagt bolar, onuň bir aýratynlygy ýuze çykar".

Konstantiniň sözüne begendi. Soň Isgender "Razy" diýip aýtdy: "Günbatar soltany Kaýdafa maňa kasam etdirdi. Men onuň garşysyna gylyç çekmeli däl, ýurt basyp almaly däl, goşun ibermeli däl. Jahanyň soltany bolup, men kasam etdim" diýip, Isgender aglady.

Emma Konstantin örän akyllı we ylym derejesi örän kämil we

zehinli adamdy. Aýtdy: "Men seniň derdiň derman edeýin, gamgyn köňlüni şadyýan edeýin. Ertir ir bilen awa-şikara çyk" diýdi.

Isgender şa şikara gitdi. Guly hem ýanynda gitdi. Ol wagt ol bogazdan bir uly aryk akardy. Ol arygyň töworegi gök öwsüp durdy. Asla deňiz ýokdy. Gara deňizden başga ol ýerlerde derýa ýokdy. Konstantin ol bogazyň kesilen ýerinde bir pes dagyň üstüne çykdy. Ondan Konstantin Gara deňizden nazar kylyp aýtdy: "Geometriýa ylmynda gördüm. Günbatar diýary belentdir, Rum diýary pesdir. Eger bu Garadeňziň şu ýerinden dagyň eteginden deşip, günbatardan, gündogara suw akdyrmaga hiç güman ýokdyr. Günbatar soltany Kaýdalyň mülki we halky bu ýerden baran suwa gark bolar" diýdi.

Konstantiniň aýdan sözlerini Isgender Eflatuna, Aristotele aýtdy. "Siz näme diýersiňiz" diýip sorady. Olar aýtdylar: "Eý Isgender, Konstantiniň pikiri ýagşydyr we hökman makuldyr" diýdiler. Ondan soňra Isgender şa buýurdy. Her ýaňadan ussatlar gelip, 300 müň argat getirip, ol bogazy gazmaga başladylar. Gije-gündiz işlediler. Soň 3 ýyllap irden-agşama čenli işlendi. Ol daglary gazdylar. Tä şol gadar Garadeňiziň akmasyna bir dagyň ýarysy galdy. Gazylan ýere birden deňiz möwç urup, dagyň ýarysy opurylyp gömüldi. Birnäçe argadlaryň, mugallymlaryň zähresi ýarylyp, heläk boldy. Ol uly dag deňiz möwjüniň kuwwatyndan hazan ýapragy ýaly titredi. Ondan soňra ähli argat gelip, Isgendere "Derýany gazmagy goýalyň" diýip aýtmaga geldiler. Aýtdylar: "Jahan patyşasy, Garadeňiz gömüldi. Şeýle hem dag ýerinden gopdy. Häzir gazaşak, deňiz suwy böwsüp bizi heläk eder. Alla mundan beýläk gazmak bolmaz, dirilik ýegdir" diýip söýlediler. Heläk boljaklaryny bilip, beýan etdiler.

Isgender muňa gynandy. Ondan Eflatun bilen maslahatlaşyp, ýagdaýyny aýtdy. Eflatun aýtdy: "Eý Isgender men bu derde derman edeýin. Birnäçe şypa kylaýyn" diýip polatdan iki at düzdiler. Üstüne gara atyň derisini geýdirdiler. Şeýle ikisi meňzeş boldy. Şeýle tilsimat etdiler, sag gulagyny towlasaň, ýokary galýardy. Çep gulagyny towlasaň, ýere inýärdi". Eflatun hekim gijesi bilen Isgender ikisi argatlardan gizlin ol atlara

münüp, deňiz akymynyň ýolunyň ugrunda durdular. Ondan Eflatun we Isgender aýtdylar: "Geliň bu atlarymyzyň aýagyny duşalyň, ýer gazalyň bu deňzi gazyň, gorkmaň. Men deňziň dagynyň ýykylajak wagtyny geometriýa ylmynyň hökümi boýunça size aýdaryn. Siz çalt ol ýerden çykarsyňz, bizem çykarys" diýdi. Argadlar taýpasy gördiler. Isgender ýene Eflatun bilen içerde bile ata münüp durlar diýdiler. Atlaryň aýagy dušaklydyr, gaçyp gidip bilmezler. Eflatunyň sözi hakykatdyr, diýip ynanyp, ýene derýa ýerini düzедип, ol Ýuje dagyň üstüni külün bilen gazdylar. Yedi gün, ýedi gije Isgender, Eflatun olaryň arasynda tagt üstünde oturdylar. Tä ýedi gün, ýedi gije tamamlanýança dag ýene deşildi. Allanyň emri bilen ol deňiz kuwwaty möwç urup, dagy alnyna aldy, ýykdy. Ol Gara deňiz sil bolup, gaty ýaýdan ok atylan ýaly çykyp, ol arygyň içine sygman Bahry umman ýaly girdap ýaly joşup, akdy.

Ondan Isgender, Eflatun atlaryna münüp, sag gulaklaryny burup, pelekden ýeke çykyp gitdiler. Deňziň ýakasyndan çykandan soň atlaryň çep gulaklaryny burup, ol depäniň üstüne çykdylar. Galan adamlar Stambulyň ýanyndaky daglarda galdy.

Ondan Isgender atdan inip, Allatagala şükürler edip: "Duşmanyň üstüne suw ýagsyn, olaryň başyna suw belasy insin" diýdi. Töweregine seretdi, görse ol üç ýüz müň argadan kowmundan hiç bir adam gutulman ählisi heläk bolupdyr.

Bu derýa Günbatar welaýatyndan gök gümmürdisi ýaly inip, ähli älemi tutdy gitdi. Ondan gämiler getirip, Garadeňizden, bogazdan uzakdan geçip, Isgenderi öz dergähine getirdiler. Birnäçe günden soňra deňiz üstünden her ýere müň gämi bilen çaparlary iberip, özleri bu derýanyň içi bilen geçip, bir guma, dagyň etegine bir ýuje ýerine çykdylar. Yene onda üç derek üstünde pes ýerde tagt baglady. Heniz hem durandyr. Isgender, Eflatun, Konstantin üçüsü ýene çykyp, üç dereklu tagt üstünden ertir, ir bilen gün çykan wagty, älem ýagtylan wagty, ýer ýüzüniň ähli ýerini suw derýa alypdyr. Şeýle bir köp adamlar heläk bolupdyr. Olaryň sanyny Haktagala bilyär. Isgender bu ýagdaýy bilip, görüp, aglady. Allatagala ýalbardy, özünüň günäsiniň geçilmegini sorady. Ondan tagtgähine geldi.

Her tarapa gämiler gidip durdy. Gelip habar berdiler. "Eý

Isgender şa Kaýdafa ýurduny deňze gark edipdir. Ähli kowmyny heläk etdi. Özi şol Ýuje ýerlerde galan janly-jandar gutulanmyş” diýdiler.

Isgender duşmanynyň gaharly bolynyna begendi. Ol gussadan azat boldy. Ol Konstantin atly gulyny örän gowy görüp, baş weziri etdi. Men saňa ynanmaýardym, seniň barlygyňa begenmeýärdim. Emma bu gün seniň akylliydygyň bildim. Seniň Eflatundan hem kämildigiňi bildirdiň. Ol bu akyly-paýhasa eýermedi. Il welaýat berip, baş wezir edindi.

Mundan soň haçanda Isgender Kaýdafanyň üstüne Garadeňizi akdyrjak bolanda Eflatun hekim aýtdy: “Şahym çünki sen bu derýany akdyrmak üçin bu daglary gazjak bolsaň, bu iş üç ýylда tamam bolar. Sen ýadarsyň. Kaýdafa ýene seniň bu pikiriň duýar. Üstüne deňzi suwunyň akydyljagyny bilse, ol uly leşger çekip, üstüňe geler. Basyp aljak ýerleriňdäki mälikleriň ählisi bolsa gark bolmakdan gorkup, Kaýdafa gulak goýup, senden dönerler. Döwletiňe, bagtyňa, şan-şöhratyňa zyýan ýeter” diýdi. Isgender diýdi: “Eý Eflatun, näme etmek gerekdir, jogap ber”. “Şahym jogap budur. Bu ýerde bir uly şäher binýadyny eder sen. Ol şeýle gala bolar at bir günde töwereginden aýlanyp, bilmek. Ondan soňra bu daglary gazmaga başlarsyň. Ile buýrarsyň bu daglary, daşlary zor bilen gazdyrar sen. Ne gadar daşlar çyksa, arabalar bilen daşap, ol şäheriň binasyna getirsinler. Tä şäher salynýança. Kaýdafa bilmesin, eşitmesin”. Eflatun aýtdy: “Eý Isgender, onuň ýaly şäher binasyny et, bu daglardan çykan daşlar oňa ýetmesin, gaýry ýerlerden gelsin, tä kem Kaýdafa daş üçin bu daglary gazdyrýar diýsin. Bu sözi, pikiri köňlünde sakla”.

Eflatunyň bu sözleri Isgender şaha hoş ýarady. Konstantin şahyň gapyçybaşysydy. “Şahym ol galanyň gurluşygy meniňki bolsun. Ol hyzmaty men tamam kylaýyn” diýdi.

Isgender şah ýene Isgenderiň gurluşygyny oňa tabşyrdy. Emma ne ýerde bina kyljagyny bilmekti. Ol Stambul şäheriniň ýeri aw edilýän ýerde. Ol ýerde hiç kim ýaşamaýardı. Jeňeldi, tokaýlykdy. Isgender şa onda mydama aw-şikar ederdi. Soň bir gün şa bu pikir bilen şikardan ýadap, gün batyp, gelýärkä Aýasofiya metjidiniň ýerinde atyndan düşüp, begler bilen

oturdy, tagam iýdi.

Ondan Şa oturan ýerinde uklady. Üstüne bir don örtdiler. Ýaranlary töweregini alyp durdular. Soň Isgender şa uka gitdi. Düýsünde hezreti pygamber aýtdy: "Eý Zülkarneýin ol bina etjek bolýan şäheriňi şu ýerde bina et diýip, syr äleminde galanyň giňligini görkezdi". Şu wagtky binany görkezdi. Isgender ukuda ýatanda pygamber alaýhyssalamyň gala barada, onuň gurluşy barada aýdanlaryny görkezişi ýaly ýadynda saklady.

Isgender şa tisginip, ukudan oýandy. Düýsünde gören wakasyny Eflatuna, Konstantine aýdyp berdi. Ondan atyna mündi. Konstantine diýdi: "Men atym bilen haýsy tarapa gitsem, bir torbany toprak bilen külden dolduryp, düýbini dilip, asyp goý. Men nırä gitsem yzymdan döküler ýaly". Olar Isgender şanyň emrini ýerine ýetirdiler.

Isgender o gije pygamber alaýhyssalamyň görkezişi ýaly köňlünde tutup barýardy. Isgender giderdi, yzyndan Konstantin torbany dilip goýbererdi, kül dökülerdi. Ol gün tä agşam bolynça galanyň içini aýlandy, Isgender şa tamam kyldy. Ondan soň her günde Isgenderiň emri bilen ol külüň dökülen ýerlerini Konstantin argadlara pil bilen gazdyrardy.

Ondan her welaýata namalar iberdiler. Her welaýatdan ussat ymaratçylar we argadlar getirdiler. Şol gadar jem bolan 300 müň argad derýa-arygyn gazýardylar. 300 müň argad arabalar bilen ol gazylan daglaryň daşlaryny çekýärdiler. Müň gala guruju galanyň töweregini salardy. 300 müň argad ýene gurujylara gulluk ederdi. Emma soň galanyň töweregi gazyldy we meýdany tamam belli boldy.

Eflatun hekim diýdi: "Eý şahym, munuň ýaly uly şäheriň binasyny tä kyýamat gopynça bu şäher harap bolman, abadan durar ýaly bir sähetli gün dikeltmek gerekdir" diýdi. Eflatun beýle diýenden soň Isgender şah ýene rugsat berdi, "Sähetli gün binýat ediň" diýdi.

Soň Eflatun hekim emr etdi. Her burçunyň ýerinde bir uly ağaç dikdiler. Üstüne bir uly jaň asdylar. Düýbünde bir hristian ruhany adam oturdy. Eflatunyň özi galanyň ortasynda Yzraýyl külbesi bardy. Onuň ýerinde bir uly ağaç dikdiler. Üstüne uly jaň asdylar. Ondan ol jaňyň düýbünde Eflatun hekim oturdy. Ol

galan ruhanylara şeýle höküm etdi: "Haçan men jaňy çalan wagtym sähetdiginı bilersiňiz. Siz hem jaňy çalyň" diýdi. Ondan gurujylar geldiler. Konstantin ýene girip, galan işlerini bitirdi. Şeýlelikde, ählisi gelip durardylar. Eflatun "Sähetli gün geldi" diýip, jaňy çalandan soň, gözegçilerem jaňy çalarlar. Galanyň binasy haçan Eflatun eline astrolýabl alyp, sähetli wagta göz dikip durka töötänlikde bu ýaňadan Isgender öz egindeşleri dostlary bilen aw edip ýören wagty ýaranlaryndan ýeke galyp uklan eken. Ol suw kenarynda bir durna bardy. Isgenderiň elindäki bürgüdi durnany gördü we ony kowalady. Allatagalanyň emri bilen şeýle waka boldy. Durna jaň üstüne dogry uçup gitdi. Durna dogry jaň üstüne geldi. Durnanyň yzyndan bürgüt hem ýetdi. Durnany tutdy. Howadan ikisi bile done-döne gelip, ol Eflatun hekimiň oturdygy uly jaňyna degdi.

Jaňyň owazyny eşidip, jaňlaryň düýbünde oturan ruhanylар durnanyň Eflatun jaňyna gelip degeninden habarsyz, Eflatun jaň çalandyr diýip, olar hem jaň çaldylar. Alla beýikdir ol sansanjaksyz bina gurujylar garaşmaga ejiz bolup durdular. Sähet wagty gelmedi diýip işlerini taşlap gitdiler. Olar adam boýuça ýokary çykdylar. Ol ýaňadan Eflatun hekim gördü, özuniň pikiri dogry geldi. Allanyň emri Eflatunyň pikirini bozdy. Ah eýleýip, içinden Isgendere sögip, "Bu nähili nadanlykdyr. Munça janly-jandar jem eýlediň. Munuň ýaly uly şäheriň galasyny salmaga başladыň. Men bu şäheriň kyýamata çenli durmagyny, harap bolmazlygyny isledim. Bir sähetli gün gözläp durkam sen meniň pikirimi bozdyň. Mundan gaýry ýerde durna tapylmadym bu näme etdigiň" diýdi.

Isgendir gaýgylandy. Ondan aýtdy: "Eý Eflatun jan çekmek bilen hiç bir zat hasyl bolmaz, hiç bir pikiriň peýdasy bolmaz. Hemme zat Allatagalanyň emri bilen bolýandyr". Ondan aýtdy kim: "Eý Eflatun, hekim bolan zat boldy. Gel bu şäheriň gelejegini gör, ahyry nähili bolar?".

Eflatun hekim astrolýaby ele alyp tutdy. "Şaha kyrk ýıldan soňra bu şähere seniň duşmanlaryňdan zyýan ýedip, harap bolar" diýip, sessiz-üýnsüz oturdy. Mundan öň Konstantin Isgendere. "Eý şah, Zülkarneýin men guluň saňa bir gala salyp bereýin.

Seniň ýaly uly patyşa bir ýyl ol galany açyp, alyp bilmez ýaly" diýipdi. Isgender bu söze güldi. Diýdi, kim, "Ol nähili galadyr, meniň ýaly sultan basyp alyp bilmeýär".

Munuň üstünden wagt geçdi. Isgender gündogara sapar etdi. Tä kim, üç ýyldyr diýlende Konstantin ol galany saldy, tamamlady. Şäher içinde 300 müň goragçy durardy ýedi yüz müň otagy bardy. 40 müň dükan bardy. Soň Konstantin ol galany mäkäm saldy. Bir ýyllyk azygy içine ýygnady.

Ondan Isgendere Konstantin habar iberdi: "Eý jahan şasy, galany mäkäm saldym, gel görgül" diýdi. Isgender ol begençli habary eşidip, Konstantiniň ýanyна ugramagy ýüregine düwdi. Gelip Abu Ensary atly ýerde düşledi. Emma bu ýaňadan Konstantin galanyň gapysyny açmady, çykyp, garşy almady. Gala kowmuna hem gapyny açmagy gadagan etdi. Şeýle hem: "Hiç bir kişi galadan çykmasyn" diýdi galanyň üstünden Isgendere habar bermän, ählisini jeňe taýýarlady. Isgender şa galany alyp bilmez ýaly jan çekdiler.

Bu ýaňadan Isgender Eflatuna diýdi, kim: "Eý Eflatun name üçin Konstantin galada bizi garşy almady, gahar etdimi. Bar gör galadan çykyp gelsin" diýdi. Eflatun gala ýakyn gelip: "Eý Konstantin, näme üçin gelip, Isgender şany garşy almadyň, günükär bolar sen. Gul öz eýesine günä etse, oňa gaharlansa, ol guluň döwletine we ömrüne zyýan getirer" diýdi. Konstantin jogap bermedi. Höküm etdi. Eflatun oka tutdular.

Eflatun gaçyp gelip, Isgendere habar berdi. Isgender gazaba gelip, ol 40 gezek 100 müň sansyz leşgerine emr etdi. "Gala jeň edip, topuluň" diýdi. Bu ýaňadan Konstantine ýene Isgender şanyň gala jeňine ýöredigini görjek. Ol galanyň 300 müň saklayýylaryna höküm etdi. Galanyň burçlarynyň üstüne çykyp, jeň etdiler. Isgenderiň goşunyny syndyryp, yzyna gaçyrdylar. Kyssany gysgaldyp, aýtsam bir ýylap Isgender ol galany alyp bilmedi.

Netijede, ejiz bolup, ýaranlaryndan bir hat iberdi. Ony goýup gitdi. Gelip Saluritde düşledi. Ol tarapdan Konstantin ýene Isgenderiň galany almadygyn görjek 40 müň är bilen atlara münüp, galanyň gapylaryny açdy. Açaryny alyp, Isgendere ýakyn gelende, atdan inip we at juluny geýip, bogazyna bir ýüp

dakyp, Isgenderiň ýanyna gelende bu ýaňa Isgendere habar geldi: "Eý jahan patyşasy, galanyň içindäki kyrk müň adam gelip, seniň leşgeriňiň yzynda dur, ägä bol" diýdiler.

Isgender ýene ol habary eşidip, goşunyny düzdi. Hatarlanyşyp jeňe taýýarlanyp, durdular we jeň etdiler. Ol ýakadan ýene Konstantin ýanyna gelip aýtdy. Ol leşgerleriň ählisi atlardan indiler. Ondan Konstantin arkasynda bir at July, bogazynda bir ýüp dakyp, Isgenderiň öňünde baş goýup, elin öpüp, bogazyndaky ýüpüni eline berdi.

Isgender: "Eý melgun, näme üçin maňa günäli bolduň? Galanyň gapysyny ýapdyň" diýdi. Konstantin: "Jahan patyşasy, men saňa günäli bolmadym. Yöne saňa diýipdim, seniň üçin bir gala salaýyn, onuň ýaly mäkäm bolar, saňa meňzär. Ýagny seniň ýaly patyşa ony basyp alyp bilmez diýmedimmi. Sen geldiň, eý Isgender, men ýene onuň üçin galanyň gapysyny ýapyp, jeň etmäge galanyň mäkämligini biler ýaly seniň bilen jeň etdim. Sen basyp alyp bilmediň. Men ýene gelip, günämi geç diýdim. Meniň günäm ýok, men seniň guluň. Sen meniň patyşahym. Isle azat kyl, isleseň heläk et" diýdi.

Isgender Konstantiniň bu sözünden hoşal boldy. Konstantini ol galada goragçy edip belledi. Laz ilini, Eflak ilini Konstantine berdi. Ondan Isgender ol wagt dönüp, at meýdanyndan diwanhana saldy. Müň derek üstünde özünüň keşbini saldyrды. Üstünde 3 müň ruhany goýdy. Onda Töwrat, Zebur okadylar. Soň Isgender dünýäden ötdi. Wesýet etdi: Özünüň jesedini Stambulda gömdiler. Mäkäm boldugy ajalyndan soň Isgenderiň tabytyny onda getirip goýdular. Soň Konstantin onda patyşa bolup, galany bekledi.

Rawylar şeýle rowaýat aýdarlar: Ol zamanyň Isgender Zülkarneyin alaýhyssalam Kaýdalyň üstüne Garadeňzi akdyrды. Bu Kaýdalyň oglunuň oglundan bir ogly galdy. Adyna Ankarriye diýerdiler. Bu Ankarriye Isgenderiň ölendigini eşidip, begler bilen maslahatlaşdy. Diýdi, kim, "Eý meniň beglerim, hanlarym, siz bilersiňiz, Isgender kim, ol maňa näme zatlar etdi". Diýdiler ol seniň ata-babalaryň duşmanydyr. Yüz müň gezek, yüz müň halk. Hasabyny Alla bilyär. Deňiziň suwuny goýberip, heläk etdirdi. Gark etdi" diýdiler.

Ankarriýe diýdi: "Indi Isgender biziň ata-babalarymyz Kaýdafyň mülküni garka berdi. Men hem baryp onuň jesedini oda ýakyp külüni ýele bererin" diýdi. Ankarriýebuýurdy: "Bir içaly belläp ibereli, Stambulyň näçe burçy, galasy bardygyny bilsin".

Içaly baryp görüp, habar getirdi. Ankarriýe öz ýerinde gämi duralgasyny saldyrды. Ol gämi duralgalaryň belentligi Stambulyň galasynyň sütünlerindenem uludy. Ondan esger jem edip, 40 gezek 100 müň leşger bilen 300 müň sany gämiler gelip, Stambula golaýlaşdy. Derýa ýüzünden gelip, Stambula hüjüm etdi. Duşmanyň näçe birguzlary bar bolsa, deňizden gämi duralgasyna bir-bir ćeňgallar taýýarladylar. Bu demirden ćeňgallary gämi duralgasynadan aşağı birguzleriň bedenine atyp, tutdular. Yörüş kyldylar.

Ankarriýe dört gezekden 100 müň är bilen gury ýerden top we tüpeňler gurup, ýörüş etdi. Bular bu ýakada jeň etmekde esgerler toplanan ýerden gala ýörüş edip, daşlar atmak bilen ýörüş kylyp, jeň edergen gökaleriň kölegelerinden aşyryp, merdiwanlary hatarlap durdular. Burçlar üstüne atyp mäkäm kylyp, merdiwanlaryň uçlaryny ćeňgallar bilen mäkäm berkidip, üstlerine köpürler saldylar. Yörüş kylyp, galalardan gala goýdular. Sil ýaly akyp, gylyçlar çekip ýorediler. Ýeňdiler hetden aşa gyrdylar.

Bu jäht bilen galany basyp aldylar, taladylar. Bu ýagdaýy Konstantin gördü, kim, gala alyndy. Konstantin Angarriýeniň elinden heläk boljagyny bildi. Ondan ähli goşuny jem edip, Isgender gabrynyň üstünü alaý baglaýyp jan-baş orta goýup durdy. Ol tarapdan ýene Angarriýe ähli goşun bilen töwereginden hüjüm edip, halkyny gyra-gyra Isgender şanyň gabryna gelip, töweregini gabap jeň etdiler.

Isgender şahyň ýanynda Musa dinindäki 3 müň ruhany bardy. Töwrat okaýardy. 3 müň ruhany Zebur okaýardy. Angarriýe soltan ol gadar jeň etdi, kim, Konstantin şany heläk etdiler. Ähli goşuny gyrdylar. 6 müň ruhanyny gylyçdan geçirdiler. Şeýle boldy at meýdanda läş-başdan görünmezdi.

Ondan soňra Angarriýesa buýurdy: Isgenderiň guburuny ýykdylar. Tä, kim, ol astyndaky diregleri galdy, tabytyny çykardylar. At

meýdanynda oda ýakdy. At meýdanyň derekleriniň üstünde tagt bardy. Angarriýetaga çykdy. Öz eli bilen külüni sowurdy, ýele berdi. Aýtdy: "Allatagala sena bolsun. Ol meniň atababalarymyň welaýatyny suwa beren bolsa, men onuň jesedini ýele berdim. Kyrk ýaşymda beýik mertebe gazandym" diýdi. Ondan soňra Angarriýe galany basyp aldy, şalyk edip abadanlyk etdi. Ondan men bu şäheri gämileriň güýji bilen aldym. Bu ýaňa bir doga kylmak gerekdir, hiç kim bu şäheri zorluk bilen almaz ýaly" diýdi. Höküm etdi: "Ne gadar gämiler gelipdir. Her gämi otuz ýük daş getirse, galadan, deňizden maňa getirip döksin. Barsynlar her yklymlara buýursynlar".

Angarriýe şeýle höküm etjek. Alla ekber. Ol san-sajagy ýok gämiler ol gadar daşlar getirip, galanyň, deňiziň ýakasyna dökdüler. Gämi barmaga mejal bolmady. Eskle (ýüpeden ýasalan köpri) baglandy. Heniz galanyň töwereginden dökülen daşlary ol gämiler getirdigi daşlardyr. Gämi barmaga we hysara ýakyn bolmaga daş goýmaz.

Ondan ýene begler bilen maslahat etdiler. "Isgenderden kastymzy aldyk, galasyny boýun egdirdik. Ähli mal-oljasyny aldyk. Indi men bu Isgenderiň akdyran deňzini duruzaryn. Bir bent gurduraryn" diýdi. Begleri aýtdy: "Bu müşgil işdir, akla sygmaz".

Angarrie: „Bu bendiň akýan ýeri bu şäheriň ugrunda" diýdi. „Bu şäherler köpdir. Bu bent uzyn däldir. Muny uzaltmak gerekdir" diýip, Angarriýeşaha arz etdiler.

Angarriýeşah höküm etdi. Geliboly bogazyna böwet goýdurdu. Ähli ýere çenli suw çykdy. Emma Jeňkywadan akyp, Gumbirguzenden ýaňa ýaka ol kenara gelinçä ýokary çykdy. Ondan ýokary çykan ýerini tapdylar. Gelip Angarriýeşaha habar berdiler.

Angarriýeşah şat bolup: „Leşger jem ediň, dört gezek yüz müň argad binagärler, 40 gezek 100 müň suw binagärler getirdiler. Arabalar düzdürdi, ýollar oňaryldy. Aýdyşlaryna görä, şol daş bolany üçin gämi bilen gelmäge mynasyp däldi. Uzyndy, beýikdi. Adamlar ýygnanyp, suwcylar bilen çyg ýüpekden tikilen ýorganlar bilen getirdiler. Ussalar, binagärler ol daşlary bir-birine demirler bilen berkidiip, deňize okladylar. Isgender

bendi ýaly bent bagladylar. Ýygnanan daşlary daşadylar. Şeýlelikde Gumburny atly ýerde ullakan bent bagladylar. Ol bendiň binasy häzirem bellidir. Ol bent 7 ýylда guruldy. Deňiz ummana akmagy bilen wagtyň geçmegini bilen gurar diýip, boş hyýal edýärdiler.

Konstantiniň bir ogly bardy. Ol şol wagt Isgenderiýe şäherindedi. Eşitdi kim, Angarriýe atly patyşa gelip, atasyny heläk edip, Isgenderiň jesedini ýakyp ýele sowurmuş. Ogly gynanyp, ýanyp-ýakyldy. Özüni bir derwiş sypatyna goýup, gelip Antalyá şäherine geldi. Gyş günüdü. Onuň ýanynda bir güli bardy. Bir at arkasynda güli bilen Angarriýe şahynyň ýanynda geldi. Gelibolyde çadyrlar gurup, bent saldyrdylar.

Soň orda girdi. Özüni derwiş sypatyna goýdy. Biline bir almaz hanjar baglap, köýnegi astyndan güli alyp, Angarriýeniň otagynyň öňüne geldi. Jar çekip, derwüş aýdar: "Jahan şasyna Antalyýadan bir gül getirdim, öz elim bilen bereýin, mübärek ýüzünü göreýin". Angarriýe buýurdy. „Gelsin, gülüňi bersin" diýdi. Şol wagt öz hanjaryny çykardy. Angarrieniň döşüne sokdy. Diýdi, kim, "Allatagala sena bolsun. Isgenderiň we atam Konstantiniň gan aryny aldym" diýdi. Angarriýe ol wagt jan berdi. Konstantiniň oglunu hem öldürdiler. Angarrieniň gurdurýan suw bendi tamam bolmady. Ýadygärlikdir, binasy bellidir, ýöne kimiň gurdurandygyny, gurandygyny hiç kim bilmeýär.

Ilki Osman tagtda oturdy. Taryhyň 955-nji ýylyna çenli gelinçä 268 ýyl gerekdi. Soltan Osman gazy hijriniň 687-nji ýylynda sultan Alaeddinden at, gylyç, şan-şöhraty ýokary galyp, meşhurlyga eýe bolup, patyşa boldy. Yslam dini üçin kapyr Haksar bilen gije-gündiz jeň edip, Bilejik, Inegol, Gulh, Garahysar, Eski şäher, Torklu, Kikri hysary, Lablbu hysary, Läfge, Çadurlu. Inije, Ak hysary, Kýuh-Karahsan, Daip sowli, Tuzbazary, Beruse, Akbazary, Gökde, Awlduni, Kanderi, Armine, Semandere atly şäherleri basyp aldy. Munça ýağşylyk edip, 69 ýyl ömür sürüp, 39 ýyl sultanlyk edip, dünyäni terk edip, bakyýete gowuşdy. Bursada jaýlandy.

Ýerine Orhan geçdi. Onuň iki ogly boldy. Biri Süleyman paşa, beýlekisi Myrat paşa. Hijriniň 726-njy ýylynda atasynyň ýerine

geçip, Orhan patyşa boldy. Bular ýene uruş etmäge höweslenip, Iznik, Ermid, Olubad atly şäherleri basyp aldy. Rum iline ugrap, Çini, Aýaslini, Geliboly, Fukur atly galalary boýun egdirip, Biruside ymarat, medrese, Iznikde ymarat, medrese, birnäçe zatlar bina edip, sultanlyk wagty 33 ýyl boldy. Soň wepat boldy. Biruside jaýlandy.

Ýerine sultan Myrat han gazy geçdi. Onuň iki ogly bardy. Biriniň ady Ýakup, beýlekisiniň ady Ýyldyrym Baýezit. Hijriniň 760-njy ýylynda Myrat han sultanlyk tagtyna geçip, atasy Orhanyň ýerine patyşa boldy. Bular ýene kapyr haksary weýrançylykly öldürip, Ýatnuz, Çendarlu, Birguz, Eski, Edirne, Zägre, Gömüljine, Beffa, Ak şäheri, Ýeni şäheri, Ýalawaç, Garaagaç, Ferjeň, Neşi, Pulge, Burmi, Esgene, Marlie, Renjete, Siruz, Garakrie, Jeňne, Perawada, Jämli, Tornui, Nekmbuly, Selstre, Warna, Ýanboly, Felbe, Ehtman, Sowfud, Gustendil, Eskub atly şäherleri boýun egdirdi. Garaman bilen jeň edip, Biruside uly metjit, Gaplujede ymarat, medrese bilen Bilejikde uly metjit, Ýeni şäherde ymarat birnäçe zatlar saldy.

Kus obasynda kapyrlar bilen jeň edip, gaçanlaryndan soňra bir kapyr gelip, elini öpen kibi bolup, hanjar bilen urup, şehit etdi. Weziriň özi ol wagt Ýakup Çelebini "Gel babaň seni isteýir" diýip çadyr içine myhman hakyna goýdular.

Soňra Soltan Ýyldyrym Baýezidi patyşa edip, tagta geçirildiler. Merhumyň ömri 67 ýyl bolup, sultanlyk zamany 31 ýyl bolanda aradan çykdy. Meýdini getirip, Biruside jaýladylar. Sultan Ýyldyrym Baýezidiň ýedi ogly bardy. Olar: Kasym beg, Musa beg, Mustafa beg, Muhammet beg, Süleyýman beg, Isa beg, Ärtogrul beg.

Hijriniň 791-nji ýylynda Ýyldyrym Baýezit sultanlyk tagtyna geçip, atasynyň ýerine patyşa boldy. Bular ýene birikdirmek ugrünäde söweşler edip, Laz ilini urup, Kratek, Dane, Kepruz, Ala şäher, Konýa, Ak saraý, Gara hysar, Akşäher, Amasyá, Siwas, Torklu, Burly, Selanik, Ýeni şäher, Etne, Muwide, Malatýa, Ýokna, Wazda, Behişni atly şäherleri, galalary boýun egdirdi. Oňrus kapyryny Ýyldyrym basyp alyp, Stambul serdaryny ýeňliše sezewar edip, ýylда 10 müň flury salgyt kesip, Stambul içinde kazy edip, bir mähelle muslimnlary goýup, salgyt

kesdi. Bir metjit bina etdi. Haýyrly işler etdi. Biruside bir uly metjit, medrese, şypahana, Edirnede metjit, medrese, birnäçe zatlar bina etdi. Ahyr Teýmirleň üstüne gelip, esgerlerini dagadyp, patyşasyny tussag etdi. Ol gahar-gazaply bolany üçin Teýmirleňiň elinde heläk boldy. Ömri 45 ýyl bolup, sultanlyk döwri 14 ýyldyr. Meýdini getirip, Biruside jaýladylar.

Soňra sultan Muhammet gazy tagtda oturdy. Muhammet gazynyň baş ogly bardy. Olar: Ýusup beg, Mahmyt beg, Myrat beg, Ýagmyr beg, Mustafa beg.

Sultan Ýyldyrym Baýezide bu waka bolandan soňra ogullaryny dargady, sultan Muhammediň hyzmatyna bardylar. Emma otly derdini öjükdirip, sabyr-takat etmän, ýanynda bolan halk bilen Hema ýöräp, Gara Ýahýai, Gara döwlet sha, Kebadzada, Iýtelzada, Gözelzada, Gara Halyl ýaly nejisler gelip, sultan Muhammede garşıy söweşip, Allatagalanyň hikmeti bilen her birini çym-pytrak edenden soňra dogany Isa beg, Musa beg, emir Süleýman öldi.

Hijriniň 816-njy ýylynda özbaşdak patyşa bolup, patyşalyk tagtyna geçdi. Kapyrlar bilen söweşip, Akşäheri, Yenişäheri, Seýdi şäheri, Okluk hysary, Samsun atly şäherleri, galalary basyp aldy. Haýratdan Biruside ymarat, medrese bina edip, 30 ýyl ömri boldy. Patyşalyk möhleti ýedi ýyl bolup, dünýäni terk edip, ahyryete gowuşdy. Biruside jaýlandy.

Mundan öňki sultan Myrat han gazy tagtda oturdy. Alty ogly bar. Hasan beg, Orhan beg, Ahmet kiçi beg, Muhammet han, Aly beg. Hijriniň 824-nji ýylynda sultanlyk tagtyna Myrat II atasynyň ýerine patyşa boldy. Bular ölüm-ýitimli söweše meýil edip, Düzme Mustafany, kiçi Mustafany öldürip, Isfendiyara gaçyp, Epsale, Kujegala, Kugezhenlik, Salanik, Semendere welaýat, Mowrany basyp alyp, Laz ilini talap Dulek oglyny tutup, Oňrus korolyny tutup öldürdi. Haýratdan Sowmi üstünde 174 kemirlu köpri saldyryp, üstünde ymarat bina edip, Edirnede ymarat, iki medrese, Biruside ymarat, medrese, birnäçe hammamlar, ybadathana, hanakaları bina etdi. Ahyr ömri 42 ýyl boldy. Sultanlyk döwri 31 ýyl. Bakyýete gowuşdy. Biruside jaýlandy.

Soňra sultan Muhammet II han gazy tagta oturdy. 3 ogly boldy. Olar: sultan Jem, sultan Abdylla, sultan Baýezit. Hıjrınıň 855-nji ýylynda Muhammet II patyşalyk tagtyna geçip, atasy Myrat II ýerine patyşa boldy. Bular yslam dini üçin kapyrlar bilen söweşip, Stambul ýaly uly galany aldy. Aýnuzy, Sowkje, Flaňe, Bakr, Kurfuz, Kukerjeňlek, Branjyk, Meturi, Lundere Amasere, Sennub, Keýlu hysar, Terobuzdan, Meddelu, Bosne, Banie, Izwernik, Egribuz, Alae, Selafge, Kufe, Meňup, Isgenderie, Ernud atly şäherleri, galalary basyp aldy. Eflaga gaza edip, Haýratdan Stambulda Aýasofiýanyň metjit bolmasyna sebäp boldy. Bir aly metjit, sekiz medrese şypahana bina etdi. Ondan gaýry birnäge metjitler, hanakalar bina etdi.

Ömri 52 ýyl bolup, sultanlyk döwri 31 ýyldyr. Dünýä baky gelmän ahyrýete gowuşdy. Stambulda jaýlandy.

Soňra sultan Baýezit II han gazy tagta oturdy. Sekiz ogly bardy. Sultan Gorkut, sultan Muhammet, sultan Mahmyt, sultan Abdylla, sultan Selim, sultan Şahynşah, sultan Älemsah, sultan Lämr. Hıjrınıň 886-nji ýylynda Baýezit II sultanlyk tagtyna atasy Muhammet II ýerine geçdi we patyşa boldy. Bular ýene ata-babalaryna gulak goýup, gaza etmäge meýil etdi. Gelli, Ak geraman, Enie, Kebti, Möwtun, Kurun atly şäherleri boýun egdirdi. Mübärek aýaklarynda kesel peýda bolup, birnäge ýyl ýerliksiz gelen ajalyndan gorkusyna yslam ülkelerini goramaga girişdi.

Stambulda metjit, medrese. Edirnede metjit, medrese, şypahana, ymarat, Amasyýada metjit, medrese bina etdi. Ömri 56 ýyl, sultanlyk döwri 32 ýyl bolup, olar hem dünýäde baky galman ahyrýete gowuşdy. Stambulda jaýlandy.

Soňra sultan Selim han gazy tagta oturup, onuň bir perzendi boldy. Onuň ady sultan Süleymandyr. Hıjrınıň 918-nji ýylynda Selim patyşa boldy. Atasy Baýezit II wepaly bolup, sultanlyk tagtyna geçip, Selim patyşa boldy. Özi hudaýsyz bolan gyzyl baş üstüne ugrap Çaldyran obasy atly ýerde duşuşyp, gahar-güýji bilen kapyrlary gylyç bilen paralady. Kapyrlary dinsizleri ýeňip, ähli ýurtlary talap, Töwriz şäherine baryp, birnäge gün onda düsläp, raýatlaryny sürüp, birnäge ýerlerini weýran edenden soňra Asne, Paýurdy, Kemah galalary basyp aldy.

Alaeddindöwle öldürildi. Ergun, Herput galalaryny basyp alyp, Garahany öldürdi. Malatýa, Durie, Keşar, Keri, Kerker, Bähsti galany, Rum şäherlerini basyp aldy.

Soňra Arap diýaryna ugrady. Kansugury öldürdi. Jabterdi öldürdi. Halaby, Şamy, Müsüri boýun egdirdi. Tonataýy ygtyýaryndan düşürip, ondan Mardin, Ana galalaryny basyp aldy. Hebeş oglunu ýene öldürdi. Ömri näçel ýyl bolup, sultanlyk döwri näçe2 ýyl bolup dünýäni terk edip, ahyrýete gowuşdy. Stambulda jaýlandy.

Ondan soňra sultan Süleyman han gazy tagtda oturdy. Yedi ogly boldy. Olar: sultan Mustafa, sultan Selim, sultan Baýezit, sultan Jahangir, sultan Myrat, sultan Mahmyt, sultan Muhammetdir. Sultan Süleyman hijriniň 926-njy ýylyň Baýram aýynyň sekizinji günü patyşalyk tagtyna geçip patyşa boldy. Kakasy sultan Selimiň üstüne metjit şerif bina etmegi buýurdy. Şol bada ýigrimi ýedinji ýylynda Janeberd gazala günäli bolup, esgerleri edermenlerce ýeňiše ugrady. Baranlarynda garşylykly söweşip heläk boldular. Ilkinji gezek patyşa hezretleriniň işleriniň rowaçlanmagy bilen Belgrad galasyna ugrap, hüjüm edip, söweşip, Belgrad eýeläp, Tuabanden, Bukerdelen gala, Zemin, Eslan, Komin, Kunik, Airşuh atly galalary basyp aldy. Hijriniň 928-nji ýylynda döwleti bilen gelip, tagt sultanatda düşledi. Ol senede sultan Myrat, sultan Mahmyt atly şazadalar aradan çykdy.

Ikinji gezek patyşa hezretleri Ýemende güýcli mäkäm galalarynyň biri bolan Rodos galasynyň üstüne ugrady. Yslam esgerleri bilen baranlarynda azdarha toplar bilen ýokarda agzalan galany gabap, yzygiderli topuň oky bilen urup, galany ýer bilen ýegsan edip, ýykyp, basyp aldy. Şoňa degişli ýerleri gala Lendusi, Şeýtan galany, Eskuny eýeledi.

Hijriniň 929-njy ýylynda yzyna geldi. Ilki bilen Perhat paşa baryp, Şehswar oglyny öldürdi. Müsürde Heýr beg wepat boldy. Ýerine Mustafa paşany iberdi. Ahmet paşany Müsure iberdi. Otuzynjy ýylynda Ahmet paşa uruş etdi öldürildi, wosul(serişde, ýetmek) boldy. Otuz birinji ýylynda Ybraýym paşany Müsure iberip, patyşalygy dolandırmak üçin gerek bolan zatlary alyp, yzyna geldi.

Ikinji gezek patyşa hezretleri bagtyýarlyk bilen Oňrus diýaryna söweş edip, Tire bardy. Eýluk, Dukin, Sowtin, Delkuar, Erud atly galalary, şoňa degişli ýerleri basyp alyp Mehaç atly sährrada Oňrus kapyrlary bilen garşılykly uly jeň boldy. Allatagalanyň eradasy bilen kapyrlary ýeňmek miýesser etdi. Ondan Bedun gala üstüne barylyp, basyp alandan soňra Baçke, Mekke, Seýr, Pake, Kamiçe, Şeçle atly galalary ýene basyp aldy.

Hijriniň 939-njy ýylynda sag-aman dolanyp gelip, düşlediler. Ol wagtda welaýat Anadolyda Jelala Kalender şah çykyş edip, köp pyssy-pyjurlyklar edenden soňra Ybraýym paşany iberdi. Baryp, göklerin kesdi.

Dördünji gezek patyşa hezretleri döwleti bilen Oňrus welaýatyna ugrady. Baranlarynda Betak galalary, Esturgun, Tatar, Bekik ogly galasy atly galany eýeläp, cyn ýürek bilen yzyna hijriniň 939-njy ýylynda gelip düşlediler. Ol wagt ars mübarek bolup, soltan Mustafa patyşa hezretleri bagtlylygy bilen Alaman diýaryna gaza edip, Owsek, Kowbukne, Babruje, Seluar, Berzinje, Efan, Kebarke, Belşeker, Kemidar, Meşter, Hendiň, Sebuşel, Şuril, Bebundurk atly galalary basyp aldy.

Hijriniň şu ýylynda dolanyp, tagtyna eýe boldy. Ol senede kapyrlar ýeňiliп Mor welaýatynda käbir öňe gidişikler boldy.

Altynjy gezek patyşa hezretleri Diýarmaşrykda kapyrlardan bolan Tahmasyp şa atly gyzylbaş ogra üns berip hemayun görkezip, şärk beginiň başy kesiliп, Ahlat azl Jewan, Ahtmar, Estan, Dewane, Merage, Mebane, Sadabad, Seltanie, Abher, Wergezin, Şahnin galasy, Kserserin näce muňa meňzeş galalary eýelenip, ondan soňra hezret Ymam Agzam geldi. Ol ýerdäki waka bolan galalary ýeňillik bilen aldy. Soň beýik Bagdat şäherine baryp, Allatagalanyň eradasy bilen ony basyp aldy. Ol gyş onda düşlediler.

Ýediniň gezek Bahar aýynyň ilkinji günlerinde ýurtlary basyp alýan patyşa hezretleri Ajam şasynyň üstüne Töwriz ugrady. Aralardaky şäherdir-galalaryň ählisini basyp alyp, Töwrize ýetdiler. Tahmasp şa garşı durup bilmän dagdan-daga gaçyp, birnäce gezek ýeňiji esgerler yzyna düşüp, tutup bilmän, ol ýerleri patyşa hezretleri weýran edip, döwlet doly talandy.

Hijriniň 942-nji ýylynda tagta çykdy, ol senede İspaniýa atly melgunyň gelip, Tunis patyşalarynyň ýagdaýynyň erbetligi barada habar berýär. Patyşa bir mukdar gämi bilen İspaniýanyň Maýurka atly galasyny alyp, Allanyň eradasы bilen eýeleýär. Ol wagtda Hysrow patyşa Müsür diýaryna ugrady. Soň Ybraýym paşa, erbet işler edeni üçin ajaldan öldürilip, Aýas paşa uly wezir boldy.

Sekizinji gezek patyşa hezretleri Kurkus tarapa uruş edip, derýadan ýene uly Tunanem ugrap, Boliýe diýaryna ýetende Hemiýe etrabyny talap, ýitgi boldy. Haýreddin paşanyň elinden Ekne, Merteddiýar, Lokşe, Ýolne atly galalary boýun egdirip, basyp aldy we talaňçylyk edip, yzyna dolandylar.

Hijriniň 947-nji ýylynda geldiler, düşlediler. Ol wagt Süleýman paşa Diýarhinde Haýreddin paşa yzyna derýa ugrap, derýada Enduri, Duri atly kapyr kapitany bilen duşusyp, uly jeň edip, Benatiýa Alla Kuffara hasrat waka bolup, gaçanlaryndan soňra kuffaryň bir mukdar gämisi jem bolup, Alyelkf bilen Newa galasy üstüne baryp, galany alyp köp pyssypujyrylyk etdi.

Hijriniň 948-nji ýylynda Haýreddin paşa derýadan Newa üstüne ugrady. Baranda Benatiýealla Newady kuffar elinden alyp, içinde ne gadar kapyr bar bolsa, gylyçdan geçirdiler. Kuffardan ol diýar halas boldy.

Ol senede Aýas paşa wepat boldy. Lätif paşa uly wezir boldy. Rüstem paşa Anadoly begler-begisi eken. Wezarat Sederiýe geçdi. Süleýman paşa Diýarhindi basyp alyp, çyn ýürekden gelip ýetdi.

Erus mübärek bolup, sultan Baýezit, sultan Jahangir sünnet edildi. Sultan hezretleri Rüstem paşa hezretlerine bardylar.

Hijriniň 948-nji ýylynda wezir bolup, Süleýman paşa uly wezir boldy.

Dokuzynjy gezek paşa hezretleri bagt bilen gaza üçin Asaptuýa ugrady. Budın galasyna ýetenlerinde nejis kapyrlary gylyçdan geçirilip, şol gezekde Budın eýelendi. Biç koroldan ilçe gelip, boýun bolandygy baradaky habaryny getirdi. Ol etraplary ýene basyp aldy.

Hijriniň 946-njy ýylynda döwletine gaýdyp gelip, düşlediler.

Onunjy gezek patyşa uly bagt bilen Biç diýaryna ugrady. Ol ýere ýetende Elpuh, Şekluşı, Beýhu, Sazwar, Maluar, Eýindar, Esturgun, Tatar, Estuly, Belgrad, Şergat atly galalary özüne boýun egdirip, basyp aldy.

Hijriniň 951-nji ýylynda yzyna sag-amamlyk bilen gelip, ýetdiler. Ol wagt şazada Muhammet wepat boldy. Meýdini getirip jaýladylar.

Hijriniň 952-nji ýylynda merhum pahyr sultan Muhammediň üstüne metjit şerif bina etdi. Haýreddin paşa derýanyň üsti bilen hüjüm edip, Kaýsarie, Walyp, Karte atly galalary basyp alyp, yzyna bardylar. Ol senede Süleýman paşa gul bolup, Rüstem paşa uly wezir boldy.

Hijriniň 952-nji ýylynda Bagdat patyşasy Diýarbasrany basyp alanlygy baradaky habary gelip ýetdi.

Hijriniň 955-nji ýylynda on birinji gezek Hedaýatylla Elkas Mürze golaýlaşyp, jahanşasynyň guly bolmagyny ygtyýar edip, patyşa hezretleriniň ýagşylyk işlerine çümüp, belent mertebä yetişdi.

Hijriniň 955-nji ýylynda on ikinji gezek patyşa hezretleriniň işiniň rowaçlanmagy bilen Rüstem paşa işinden boşadylyp, Ahmet paşa uly wezir boldy. Nehşuany talap gelip, Amasyáda gyşlady, yzyna Stambula gelip, uly wezir Ahmet paşany öldürdi. Rüstem paşa uly wezir boldy.

Hijriniň 966-nji ýylynda sultan Baýezit, sultan Selimiň üstüne baryp, Konýa obasynda uly jeň, jedel, uruş, ölüm edip, iki dogan bir-birine gylyç goýdy. Sultan Baýezit gaçdy.

Hijriniň 966-nji ýylynda on üçünji gezek patyşa hezretleri yzyna Oskdara çykyp, wezir salş bolan Muhammet paşa serdarlyk nesip etdi. Sepahi(esger) oglanlary saga günbatara, çepe azyksuwluklary ýeter ýaly, Sekban paşany Rum begler-begisi Mustafa paşany, sultan Baýezidiň üstüne iberdi.

Hijriniň 966-nji ýylynda sultan Baýezit Konýadan gaçyp, Amasyá geçip, gaýtadan esger jemläp, Ajam şahy bolan Tahmasba baryp, birnäçe günden soňra Tahmaspy tussag edip, esgerlerini dagatdy.

Hijriniň 966-nji ýylynda patyşa hezretleri Stambula gelip, düşlediler. Hijriniň 966-nji ýylyndan soňra patyşa Hysrow

paşany Diýarkazwinden Şa Tahmasba iberip, sultan Baýezidi dört ogly bilen öldürdi. Hysrow paşa meýtlerini iberdi. Siwas galasynda jaýladylar.

Hijriniň 971-nji ýylynda uly wezir Rüstem paşa aradan çykdy. Aly paşa uly wezir boldy. Patyşa Älem paşa hezretleri Malta üstüne Tunenme emir edip, Wezir Mustafa paşa serdarlyk nesip edip, kaputan paşa bilen Maltaýa niýet etdiler.

Hijriniň 972-nji ýylynda Malta obasynda Sentrmeni basyp aldy. Medine üstüne esger çekdi. Yslam esgerleri gaçyp birnäçe kişiler şehit boldy. Birnäçeler ýesir tutuldy. Basyp alyşlary ýeňil bolanlar gaýdyp geldiler.

Hijriniň 973-nji ýylynda Aly paşa aradan çykdy. Muhammet paşa hezretleri uly wezir boldy. On dördünji gezek patyşa hezretleri Segetwara ugrap, yslam esgerleri bilen Portu paşany saga günbatara, Sekban paşany çepe azyk iýmitleri ýeter ýaly Kule gala üstüne iberdi. Soltan Myrat han begligini ogly sultan Muhammede berdi.

Hijriniň 849-njy ýylynda sultan Myrat tagta geçdi. Şermene sapar etdi. Şermeni ýakdy.

Hijriniň 851-nji ýylynda Ernudbuhjun galasyny basyp aldy.

Hijriniň 851-nji ýylynda Oňrus Kus oba geldi.

Hijriniň 852-nji ýylynda sultan Myrat gazy wepat boldy. Soltan Muhammet tagta geçdi. Garamana sapar etdi.

Hijriniň 855-nji ýylynda geldi, saraý saldy. Bu gezek Ýeni galany saldy.

Hijriniň 857-nji ýylynyň dört tırkeşikleriniň I aýynyň 20-sinde Konstantinopol basylyp alyndy. Taryhda sultan Muhammediň ýeňisi budur.

Hijriniň 859-njy ýylynda galany basyp aldy. Belgrada bardy almady.

Hijriniň 861-nji ýylynda Mowrany basyp aldy.

Hijriniň 862-nji ýylynda Semendiriýany eýeledi.

Ýene hijriniň 864-nji ýylynda Mowrana bardy.

Hijriniň 865-nji ýylynda Senap, Trabzon, Kostomonyny özüne boýun egdirdi. Eflaga geçdi.

Hijriniň 866-njy ýylynda Kazkelumi ýeňdi.

Hijriniň 867-nji ýylynda Modallu galasyny basyp aldy. Bu

senede Ýaýçe galany basyp aldy. Ýene bu senede sapar etdi.
Hijriniň 869-njy ýylynda Arnude sapar etdi.
Hijriniň 871-nji ýylynda Ýene Arnude sapar etdi.
Hijriniň 873-nji ýylynda Garamany boýun egdirdi.
Hijriniň 874-nji ýylynda Egrbuzy basyp aldy. Uzyn Hasana sapar etdi. Uzyn Hasan hijriniň 878-nji ýylynda gaçdy. Hadem beglerbegi Isgenderiyé üstüne bardy, almady, gelip Garabagdana bardy.
Hijriniň 862-nji ýylynda asudalyk boldy.
Hijriniň 880-nji ýylynda Ahmet paşa Kofe, Meňup galalaryny basyp aldy. Soltan Muhammet Garabagdana bardy, gaçdy. Oňrus galasyny saldy. Patyşa bardy galalaryny aldy. Uzyn Hasan ogly hijriniň 881-nji ýylynda Topusene geldi.
Hijriniň 880-nji ýylynda Akja galany eýeledi.
Hijriniň 882-nji ýylynda Isgenderiyäni basyp aldy. Soltan Muhammet II aradan çykdy. Soltan Baýezit II patyşa boldy.
Hijriniň 886-njy ýylynda Müsure gitdi. Ýene Jem geldi. Oňruda Muhammet aganyň başy kesildi.
Hijriniň 887-nji ýylynda Jem Pereňe gitdi. Garabagdana bardy. Geliýewe Ak Kermany boýun egdirdi. Müsürlü Perhadyň, Musa begiň başyny kesdi. Soň Anadoly begler-begisi Herniň oglyny tutdy. Anadoly gyryldy, gaçdy. Soň Dawut paşa bardy.
Hijriniň 891-nji ýylynda uly leşger bilen Aly paşa Edirnäni ýapdy.
Hijriniň 894-nji ýylynda Şamlu bilen jeň edip, şikest waka boldy.
Hijriniň 905-nji ýylynda Enbejeti basyp aldy.
Hijriniň 906-njy ýylynyň Aşyr aýynyň 15-nde Mowtuny basyp aldy.
Hijriniň 906-njy ýylynyň Aşyr aýynyň 24-nde Kadwany boýun egdirdi.
Hijriniň 919-njy ýylyň sapar aýynda Soltan Ahmet aradan çykdy. Günäsi geçilen sultan Baýezit ibn Muhammet han gelmez bu jahana hergiz
Ol örän sahabatly onuň dergähi haýrat çeşmesi bolan.
Ol jennediň ýoluna rowana boldy.
Taryhy işleri üçin onuň jaýy jennet bolar.

Hijriniň 918-nji ýylynda rumlylar musulmanlara köp basypalyjylykly hereketler etdi. Leşgeri betbagtlyga uçrady. Iň soňunda ýeňilip, misli baý guş ýaly harabalarda öldi.

Hatyf Gaýyby aýtdy taryhyň
Ajam şalygyny aldy Rum soltany.

Osmandan äşgär boldy bir beýik şa,
Ady soltan Süleýman ibn han Selim.

Bu gazany beýik etdi. Bu jahan içinde kim.
Şular ýaly ýol bilen edilen gazany dünýä adamlary görmedi.
Basyp aldy Rodos galany, ol jahan şasy boldy.

Hijriniň 920-nji ýyldyr galanyň Süleýman ibn Selim tarapyndan basylyp alynmagy. Soltan Selim wepat boldy.
Hijriniň 926-njy ýylynda soltan Süleýmany tagta geçirdiler.

Bedunyň basyp alynyş taryhy

Ol şahy ýurt eýeleýji soltan Süleýman, kim, oňa,
Hemiše oňa gaýypdan müňlerce üstünlik habary geler.
Öňürtseň şol gyran bilen gelen kapyrlary
Şeýle gyrdy ählisini, galmady bir ahyr nefer.
Her sanyň egsilmegi bilen ýagdaýa görä, diýdiler.
Taryh 932-nji ýylynda tamamlandy. Taryhy ýerler